

خبرنامه «الفارقان»

دومین خبرنامه الفارقان - که سالانه خواهد بود - به درآمد. مندرجات این دفتر متنوع‌تر و بهتر از نخستین دفتر آن است. چون مقدار زیادی از منابع ایرانشناسی در زبان عربی است و بخش عظیمی از نوشته‌های بزرگان دانشمندان ایران به آن زبان است ناچار از آنیم که همواره از وضع متون و نصوص عربی آگاه باشیم و به نشریات خبررسان عربی نگاهی بیفکنیم. پس این چند بند درین شماره آورده می‌شود. حق آن است کتابخانه ملی ایران ازین دست اخبار که مربوط به فعالیتهای کتابخانه‌های ایران باشد گرد آورد و به آگاهی دیگران برساند. «نشر دانش» در دوره انتشار می‌کوشید که چنین خدمتی را انجام دهد. مباحثی که درین شماره آمده، بجز یادداشت مؤسس و رئیس عبارت است از اطلاعات تازه درباره فهرست نگاری، کنفرانس نگاهداری نسخ خطی (که در نوامبر ۱۹۹۵ برگزار کرده‌اند)، دائرةالمعارف مکه و مدینه (که به اهتمام مؤسسه در جده آغاز به کار کرده است و مدیران دو دائرةالمعارف اسلامی ترکیه و دائرةالمعارف بزرگ اسلامی ایران اعلام همکاری و یاری بدان کرده‌اند)، طرح تشکیل اتحادیه نگاهبانی نسخ خطی اسلامی، نمایشگاهها، اعلام سخنرانی عمومی خانم آن ماری شیمل درباره محمد اقبال لاهوری، گزارش سخنرانیهای عمومی پیشین (از پروفسور یوسف ابیش درباره تعاون میان ارباب حرف در دمشق عصر عثمانی - محمود صالح المهدی درباره موسیقی در تمدن اسلامی همراه نواختن عود و قانون و طبله - محمود فهمی حویدی درباره دموکراسی در اسلام)، کتابخانه بنیاد و گسترش آن با خبر دادن از وصول فهرستها و مراجع جدید به زبانهای مختلف و از جمله فهرستهای ایران (مانند فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه دانشگاه استانبول تألیف توفیق سبحانی و حسام الدین آق سوو و فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله فاضل خوانساری در خوانسار در دو جلد که من هنوز در تهران ندیده‌ام و از خبر نشرش در این خبرنامه بر نشر آن مطلع

شدم)، انتشارات تازه و آینده بنیاد، اسامی بازدیدکنندگان، معرفی معهدالمخطوطات العربیة و تاریخچه فعالیت آن، خبرهایی از کانادا، دوبی، مصر، استونی، ایران (آگاهیهای مربوط به کتابخانه آیت الله مرعشی در قم)، ایرلند، اردن، لبنان، مراکش، عمان، عربستان سعودی، اسپانیا، سوریه، انگلستان، یمن که همه گزارشها حکایت از فعالیتهای دلپسند درباره حفظ نسخه‌های خطی و فهرست نویسی و تشکیل مجموعه‌ها و نظایر آنها دارد.

اهم اخبار مندرج در این بخش عبارت است از اینکه:

آدم گاجک A. B Gacek مدیر کتابخانه مؤسسه مطالعات اسلامی دانشگاه مک گیل مجموعه‌ای از ۱۳۷۳ اصطلاح عربی مربوط به نسخ خطی را جمع و نشر کرده است. نام این دفتر که در لیدن (هلند) انتشار یافته به شرح زیر است:

Glossary of the Arabic Manuscript Book (Leiden, Ter Lugt Press)

از بخش مرمت و صیانت کتابخانه مؤسسه «جمعة الماجد» (دوبی) نوشته‌اند در مدت دو سال بیش از هفتصد نسخه خطی را ترمیم کرده‌اند و این بخش توانایی آن دارد هر گونه نسخه آسیب دیده و معیوب را مرمت کند. حتی گفته‌اند انواع کاغذهای قدیمی و سنتی را می‌توانند بسازند.

مؤسسه RITSEC (قاهره) متن هفتاد و پنج نسخه خطی معتبر و مهم عربی را که در کتابخانه دانشگاه پرینستون نگاه داری می‌شود بر روی CDRom منتشر کرده است. نام این مجموعه را «گنجینه‌های تمدن اسلامی» (Treasures of Islamic Civilisation) گذارده‌اند.

بخش نسخ خطی و کتابهای نایاب در دانشگاه تارتو (استونی) یادآور شده است که در آن بخش چهل و نه نسخه خطی اسلامی هست (۲۹ عربی - ۱۰ فارسی - ۱۲ ترکی) و قدیمی‌تر از همه نسخه فارسی شعری را دانسته‌اند که از قرن نهم هجری است (کاش نام آن را داده بودند). نیز گفته‌اند اغلب نسخه‌ها آرایشی

مؤسسه زبان شناسی مادرید (اسپانیا) در صدد انتشار مجموعه Spanish Srah Sources برآمده، برای آنکه میراث اندلسیان پیشین را محفوظ نگاه دارد و در این راه می کوشد متون تاریخ و لغت و پزشکی و کشاورزی و نجوم و قواعد فقه را منتشر کند. اکنون نوزده متن را برای نشر به چاپ داده است.

مسئول عمومی «عتیقات یمن» گفته است تا کنون از هزار نسخه خطی کتابخانه های مختلف یمن میکروفیلم گرفته اند و فهرست نسخه های خطی مسجد بزرگ (کبیر؟) صنعاً را در ده جلد که با همکاری متخصصان یونسکو نسخه های فرسوده و پریشیده را مرمت می کنند. دولت هلند با قراری دو جانبه متعهد شده است که وسایل و لوازم تجدید حیات کتابخانه «احقاف» را فراهم سازد. شاید خواندنی ترین بخش خبرنامه آگاهی هایی است که از دوره دیدگان نسخه شناسی الفرقان در خبرنامه آمده است. الفرقان در سالهای ۵-۱۹۹۴ سه دوره تدریس فوق لیسانس تنظیم کرد (قاهره، استانبول، لندن). شصت نفر در این دوره ها شرکت کردند. این شصت تن از ممالک مختلف بودند و در بازگشت به کشورهای خود پیوندشان با الفرقان نگاه داشته و اطلاعاتی جسته گریخته فرستاده اند. ایرج افشار [مجله کک، شماره ۸۰-۸۳]

وزارت فرهنگ و میراث ملی نخستین جلد فهرست مجموعه خطی موجود در «دار الوثائق و المخطوطات» را منتشر کرد (۱۹۹۵). این جلد خاص معرفی نسخ عربی مربوط به علوم است. جلد دوم به معرفی نسخ ادبی اختصاص خواهد داشت.

دانشگاه اسلامی مدینه (الجامعة الاسلامیة) درین سالها پنج فهرست نشر کرده است با نامهای: فهرس كتب القراءات القرآنیة - فهرس كتب السیرة النبویة و الصحابة - فهرس كتب القواعد الفقهیة و اصول الفقه - فهرس كتب التراجم - فهرس كتب التاریخ و الرحلة و الجغرافیة.

کتابخانه عمر بن ملک عبدالعزیز در ریاض که در سال ۱۹۸۸ بخش نسخ خطی تأسیس کرد اکنون داری ۲۳۷۰ نسخه خطی و ۲۵۰ میکروفیلم و ۱۳۵ عکس است. ازین تعداد یکهزار و ششصد و بیست نسخه فهرست و در دو مجلد نشر شده است. ضمناً گفته اند نسخه های خطی متعلق به کتابخانه ملک فهد و وزارت آموزش به کتابخانه ملی منتقل و تعداد نسخه های خطی کتابخانه بالغ بر ۲۹۴۲ نسخه و حدود چهارده هزار میکروفیلم شده است.

مجمع اللغة العربية

در بخش معرفی و نقد نیز به بررسی دیوانهای ابوالفتح بستنی و عبید بن ابرص، پرداخته شده است.

آثار مطبوع این مجمع عبارتند از:

- تاریخ مدینة دمشق ابن عساکر، (مجلدات ۴۱-۴۵) تحقیق سکینه شهابی
- ألوان من التصحیف و التحریف فی كتب التراث، تألیف دکتر صالح اشتر
- قصیده فی مشکل اللغة و شرحها، ابوبکر محمد بن قاسم انباری، تحقیق عزالدین بدوی نجار
- کشف المشکلات و ایضاح المعضلات، باقولی، تحقیق د. محمد احمد دالی و...

در پی ارسال برخی از کتابهای مطبوع دفتر به فرهنگستان زبان عربی سوریه، از سوی آقای دکتر شاکر الفحام جزء سوم و چهارم مجله مجمع اللغة العربية (۱۴۱۸ هـ . ۱۹۹۸ م) به دفتر اهدا شد.

این مجله شامل سه بخش؛ مقالات، معرفی و نقد و گزارشهای مربوط به مجمع می باشد. عناوین بعضی از مقالات جزء ۳ و ۴ عبارتند از:

- الحسن بن احمد الهمدانی و کتابه الإکلیل
- کشف العما فی معانی لاسیما،
- المصطلح النحوی بین الصفة و النعت،
- نواة لمعجم الموسيقى،

- حركة التألیف فی الكتابة و الكتاب و مصادر نقد الترسل و الكتابة (حتى القرن الرابع الهجرى) و...